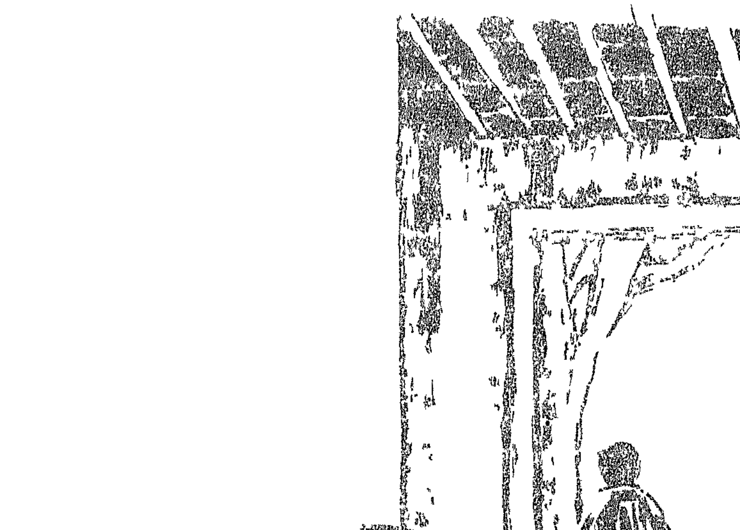

అంతర్వాహిని

ఏ. వి. ఆర్.

ఎంత భయపడితే జీవితం అంతకంతగా భయపెడుతుంది. దేనినీ లక్ష్యపెట్టక, మొండిగా బ్రతికేవాళ్లపై భయంనీడ సోకదు. సంపద ఉన్నంతమాత్రాన కష్టాలు ఉండవని, సుఖాలుంటాయని అనుకోనవసరం లేదు. కష్టాలలో ఉంటే, గులాబీ చెట్టులో ముళ్లలా ఎరిగి ఉన్నా నడక సాగిస్తే, సుఖంగానే ఉంటుంది.

"ఈ పూట బియ్యం తేవాలి." జేబులో ఉన్న పావలాతో ఈశ్వరయ్యహోటల్లో ఇడ్లీలు తిందామని బయలుదేరుతున్న శేఖరం చెవుల్లో అరవింద చెప్పిన మాటలు మంత్రధ్వనుల్లో వినపడ్డాయి. సుఖస్వప్నం చెదిరిపోయిన వాడిలా తదేకంగా అరవింద మొహంలోకి ఒక నిమిషం చూశాడు. తరవాత గోడమీద కాలెండరు చూశాడు. ఇరవై ఏడవ తారీఖు చూపిస్తోందది. ఒక నిట్టూర్పు విడిచి "సరేచూస్తా, ఆ సంచీ ఇలాతే!" అని గుమ్మంవేపు కదిలాడు. అరవింద సంచీ తీసుకు వచ్చి ఇచ్చి శేఖరాన్ని గుమ్మం వరకు సాగనంపి అతను వీధిలో కనుమరుగయ్యేవరకు అలా చూస్తూ నిలుచుండిపోయింది. అతను చూస్తానన్నాడే కాని ఆమెకు ఆ మాటమీద నమ్మకం తక్కువ. అలాగని అరవిందకు శేఖరంమీద నమ్మకం లేదనికాదు. ఆ మాటకివస్తే శేఖరంమీద ఉన్నంత నమ్మకం ఆమెకు మరెవరిమీద లేదు. ఆమెకున్న అపనమ్మకమల్లా శేఖరానికున్న స్నేహితులమీదా, ఇంకా విపులంగా చెప్పాలంటే శేఖరానికి అప్పిచ్చేవాళ్ళమీదాను. వాళ్ళు ఎవరు అంత నెలాఖరురోజులలో అప్పిచ్చేటంత ధనవంతులు కారని ఆమె అనుమానం. ఈ అనుమానానికి ఆస్కారం శేఖరం ఇలా వెళ్ళినప్పుడు రెండు మూడు సార్లు వట్టి చేతులతో తిరిగిరావటమే. అందుకే అరవింద, శేఖరం హామీ ఇచ్చినా, తను కూడా ముందుజాగ్రత్త పడేది. ఈవేళ కూడా అలాగే ఉండడం మంచిదని, వాసు పడుకున్న గది తలుపు దగ్గరగా లాగి మూడిళ్ళ అవతల ఉన్న సుభద్రమ్మగారి ఇంటికి బయలుదేరింది. వాసు, అరవింద పెద్ద కొడుకు.

సుభద్రమ్మగారిది బాగా ఉన్న కుటుంబం. ఆమె భర్త రెండు చేతులా ఆర్జిస్తూ ఉంటాడు. ఆమెకు ఒక్కడే కొడుకు. వాడిది వాసు వయస్సే. వాసు కన్నా నెలలు పెద్దఅయి ఉండవచ్చు. ఏడాదికి తొమ్మిది నెలలు అనారోగ్యంతో బాధపడుతూ ఉంటాడు. అతనికి వాళ్ళు ఇప్పించని మందులేదు. అతను అడిగితే కొనని వస్తువు లేదు. ఎన్ని వస్తువులున్నా, ఎంత వ్యయం చేసినా ఆ కుర్రాడిలో ఉత్సాహం కనుపించేదికాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు సుభద్రమ్మగారిలో నిస్పృహ ఆవరించేది. ఆవిడకి అరవింద అన్నా, ఆమె కొడుకు వాసు అన్నా అత్యంత ఇష్టం. వాసు ఎప్పుడూ బొద్దుగా ఉత్సాహంగా ఉండడం ఆమెకెంతో ముచ్చటగా ఉండేది. అందుకే వాసు ఆ ఇంట్లో ఏమి అల్లరి చేసినా ఏమీ అనేదికాదు. తన కొడుకు రఘు కూడా అలా తిరగాలని ఆవిడ కోరిక. వాసు ఉన్నప్పుడు మాత్రం రఘులో కాస్త ఉత్సాహం కనుపించేది. ఆ తరవాత మళ్ళీ మామూలే. పేలవంగా, నిర్జీవంగా మంచంలో పడుకునేవాడు. అందుకనే సుభద్రమ్మగారిలో ఏదో వెలితి, తీరని అసంతృప్తి కలిగేది. ఆవిడ తనబాధ అరవిందతో చెప్పుకున్నప్పుడల్లా, ఆమె తను ఆ విషయంలో మాత్రం అదృష్టవంతురాలనుకునేది. తన ఇంట్లో ఎప్పుడు ఎవరికీ ఏ అనారోగ్యం కలగలేదు. ఇక కలగదేమో కూడా. కాని ఇల్లు జ్ఞాపకంవస్తే, ఎవరితో అయినా మాట్లాడుతున్నప్పుడు, అరవింద మొహం చిన్నపోయేది. కారణం రేపెలా గడుస్తుందన్న యోచనే. శేఖరం జీతం నూట ఇరవయిరూపాయలు. ఇంటి అద్దె పోను మిగిలిన రూపాయలతో నెల గడపడం అతి కష్టం. అందుకనే ప్రతి నెల ఎంతో కొంత అప్పు చేయవలసివస్తోంది. ఆ అప్పు అలా పెరిగిపెరిగి, వడ్డీలు కూడా చెల్లించలేని స్థితి వచ్చింది. వడ్డీలే చెల్లించేస్థితి లేకపోతే అసలు చెల్లించేది ఎలా? అందుకే అరవిందకు దిగులు. సుభద్రమ్మగారు ఈ మధ్య మనస్స్థిమితం లేకుండా ఉన్నారు. కారణం ఆవిడ ఏకైక పుత్రుడు రఘుకు ఇరవయి రోజులనుంచి

[illegible] జ్వరం. [illegible] ఉన్నాడు. అరవింద రోజూ సాయంకాలం వెళ్ళి రఘుని చూసివస్తూ ఉంది.

అరవింద సుభద్రమ్మగారి బంగళాలో ప్రవేశించి ముందర తలుపు తట్టింది. దాసీది తలుపు తీసి, "మీరా అమ్మగారూ! ఉండండి నా అమ్మగారితో చెబుతాను" అని సుభద్రమ్మగారిని పిలుచుకు వచ్చింది. ఆవిడ వస్తూనే "రావే, [illegible] వచ్చేవారు పొద్దున్నే వచ్చారే! మా అబ్బాయిని చూద్దువుగాని [illegible]" అని మేడమీదకి [illegible] "మా అబ్బాయిని సాయంకాలం వచ్చి చూస్తాయి" అని తను వచ్చినసని చెబుదామనుకున్న అరవింద మొహమాటం అడ్డువచ్చి తను కూడా మేడ ఎక్కి వెళ్ళింది. కుర్చీవడసంతో, నీరసంగా, [illegible] పడుకున్న రఘుని చూస్తే అరవిందకు [illegible] ఏదో తెలియని బాధ ఆవరించింది. [illegible] మీద ఎంత ప్రేమఉందో రఘుమీద కూడా [illegible] ఉంది. రఘుకి కూడా ఆమె దగ్గిర [illegible]. అరవింద అతని పక్కన మంచంమీద కూర్చుని జుట్టులోనికి వేళ్ళు పోనిచ్చి దువ్వుతూ "ఎలాఉంది బాబూ?" అని అడిగింది. రఘు మొహంలో [illegible] కాంతి ప్రవేశించింది. అతి [illegible] "బాగానే ఉందండి" అన్నాడు. "తగ్గిపోతుంది భయపడకు" అని అనునయించింది [illegible]. ఆ తరవాత సుభద్రమ్మగారు, అరవింద [illegible] టానిక్కులను గురించి, పళ్ళను గురించి మాట్లాడు కున్నారు. ఆ తరవాత అరవింద లేచి మెల్లిగా "వస్తానండి" అంది. సుభద్రమ్మ గుమ్మం వరకూ సాగనంపి "ఇంతకూ మీరు వచ్చినపని చెప్పారుకాదు" అంది. అరవింద సిగ్గుపడుతూ "మరేం లేదండి, మా ఆయన అలా బజారుకి వెళ్ళారు. పాలవాడు వచ్చి కూర్చున్నాడు. మీ దగ్గిర చిల్లర ఒక రూపాయి ఉంటే అడిగిపోదామని" అని అర్థోక్తిలో ఆపేసింది.

"దానికేముందండి! ఇంతోటి భాగ్యానికేనా!" అని ఆవిడ రూపాయి తెచ్చిఇచ్చి "ఇంకేమైనా కావాలంటే చెప్పండి. మనలో మనకేమిటి?" అంది. "అబ్బే ఇంకేం అక్కరలేదులెండి" అని అరవింద మెట్లుదిగి వెళ్ళిపోయింది.

ఆమె ఇల్లు చేరేసరికి వాసు ఇంకా లేవలేదు. 'పిడికెడేం అలవాటో, పొద్దెక్కేవరకూ లేవకపోవడం' అనుకుంటూ స్తంభాన్ని ఆనుకుని కూర్చుండి పోయింది అరవింద. ఆమె మనస్సు గతంలోకి పరిగెత్తింది. అదే తనలోని దౌర్బల్యం అనుకుంటూంది అరవింద. ఒక్క క్షణం సమయం లభిస్తే చాలు ఏవేవో జ్ఞాపకాలు మనస్సును చెల్లాచెదరుగా ఆక్రమించుకుని కలత కలిగిస్తాయి. 'ఛీ నేను అనవసరంగా ఆలోచిస్తున్నాను' అని కొన్నిసార్లు అనుకునేది కాని మనస్సును అరికట్టడం ఆమెకు చేతకాలేదు. అప్పుడప్పుడు శేఖరం ఆమెను హెచ్చరించే వాడు "సోమరిపోతులమెదడు సైతాను కార్ఖానా, అందుకని పిచ్చిపిచ్చి ఆలోచనలు మానేయి" అని.

ఇప్పుడు అరవింద సుభద్రమ్మగారిని గురించి ఆలోచించడం మొదలు పెట్టింది. 'ఆవిడ ఎంత అదృష్టవంతు రాలు! అంతులేని ఆస్తి. ఒక్కడే కొడుకు. కొడుకు అనారోగ్యం తప్పితే ఆవిడకు మరో చింతలేదు. భర్తకు [illegible] ప్రేమ. [illegible] ఉండటానికి ఆ వడం టే [illegible], ఆకాశం. బంధువులకు, వాళ్ళకు [illegible] సాయం చేసేదాకా. ఎవరి ఇంట్లో ఏగి [illegible], ఆవిడ లేకపోతే ఏదో వెలితి కలిగినట్లు బాధ [illegible]' అనుకుని అరవింద ఒకసారి తను కట్టుకున్న చీరవైపు చూసుకుంది. మాసి, వెలిగిపోయి, [illegible] ఉంది. తను ఉండే ఇల్లు కూడా [illegible]. [illegible] అప్పుడు [illegible] ఎంత [illegible] చూసినట్లు ఎటు కనబడలేదు [illegible] ఇటికైనా వెళితే ఏదో [illegible] ఉంటుంది. అందరు తన బట్టలను చూసి [illegible] అని అనిపిస్తుంది. [illegible] ఎన్నిసార్లు డబ్బు తీసుకుందో [illegible] డబ్బు ఎప్పుడిస్తావని ఆవిడ అడగలేదు [illegible] చెప్పలేదు. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు [illegible] ఇంట్లో [illegible] డబ్బులు వస్తే ఓ పది [illegible] పెట్టి "మీ కివ్వాలండీ" అంటుంది తను. ఆవిడ అది మాట్లాడకుండా తీసుకుంటుంది. [illegible] ఒకసారో, రెండుసార్లో ఆవిడ రఘుతో [illegible] కూడా [illegible] కట్టించేది. "అని [illegible]" అని అరవింద అడిగితే "పోనీ లెద్దూ రా! [illegible] ఉంటారు. ఇందులో [illegible]" అనేదావిడ. 'అవును. ఇందులో తప్పేముంది' అనుకునేది తను

> **ఆత్మస్తుతి**
>
> ఆత్మస్తుతి అధికమౌతున్న కొలదీ అబద్ధాలు పలుకడానికి ఆస్కారం లేకపోలేదు.
>
> —టిమ్మర్మన్

ఒకటి రెండుసార్లు తనను కూతలేసినా తరవాత ఆయన కూడా మరి మాట్లాడలేదు. పాపం ఆయన మాత్రం ఏం చేస్తారు? ఆయన జీతం అంతంత మాత్రం. ఏమిటో తన చిన్నప్పటి రోజులు తలుచుకుంటే తనకు నవ్వూ, ఏడుపు కూడా వస్తాయి. వసంత, వెంకటలక్ష్మీ, తను ముగ్గురు దేవాలయంవేపుకు షికారు వెళ్ళినప్పుడు ఎన్నెన్ని సంగతులు మాట్లాడుకునేవారు? ఎంతెంత పెద్ద ఆశయాలుండేవి తనకు? వెంకటలక్ష్మి తను డాక్టరునవుతా ననేది. వసంత ఫిజిక్సులో రిసెర్చి చేసి అన్నయ్యలాగే తను కూడా పైదేశం వెళతాననేది. తను మాత్రం మనసులో ఆశయాలను పైకి చెప్పలేక ఊరుకునేది. కారణం తన కుటుంబం ఆర్థిక పరిస్థితే. చితికిపోయిన కుటుంబ పరిస్థితుల్లో ఉండి గొంతెమ్మకోరికలు కోరుకోవడం ఆత్మవంచన చేసుకోడమేనని తన అభిప్రాయం. ఒకటి మాత్రం నిజం. అమ్మానాన్న తన పెళ్ళిని గురించి రాద్ధాంతం చేస్తున్నప్పుడు, గుణవంతుడు, బుద్ధిమంతుడు, తనను పోషించగలిగేవాడు భర్త అయితే చాలని తను కోరుకున్నమాట మాత్రం నిజం.

తన కోరిక ఒక మోస్తరుగా నెరవేరిందనే చెప్పవచ్చు. 'శేఖరం చాలా బుద్ధిమంతుడు" అని తన పెళ్ళిలో [illegible] అందరూ [illegible] కోరికలు నెరవేరడం అనేది అంత సులువైన పనేంకాదు. వెంకటలక్ష్మి డాక్టరవలేదు కాని మిలిటరీఆఫీసరును పెళ్ళి చేసుకుంది. వసంత రిసెర్చి చెయ్యలేదు కాని, రిసెర్చిచేసిన అతన్ని పెళ్ళిచేసుకుని విదేశాలకు వెళ్ళి పోయింది. శేఖరం సంబంధం వచ్చినప్పుడు పెద్దసంబంధంచేసే స్తోమతు తన తండ్రికి లేదు. ఆ మాటకి వస్తే శేఖరం సంబంధమే [illegible] శేఖరంతో వివాహం జరగడం కూడా చిత్రంగానే జరిగింది. ఆ రోజు ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం ఉంది తనకు. [illegible] మామూలుగా సాయంత్రం దేవాలయం దగ్గిర తన స్నేహితురాళ్ళను కలుసుకోడానికి వెళ్ళింది. అప్పటికి వాళ్ళు ఎవరూ [illegible] లేదు. కాని శేఖరం అక్కడ ఉన్నాడు. తను అక్కడినించి వెళ్ళిపోదామని తలుస్తూంటే శేఖరం తనను పిలిచాడు "ఇదుగో చూడండి, [illegible]" అని. ఆ తరవాత శేఖరం తనని పరిచయం చేసుకోడము, తన వివరాలు అడగడమూ, తనని పెళ్ళి చేసుకోడానికి అభ్యంతర మేమైనా ఉందా అని అడగటమూ జరిగాయి. తన బుగ్గలు ఆ వేళ సిగ్గుతో మందారాలే అయ్యాయి.

ఆ తరవాత శేఖరం తనను కానీ కూడా కట్నం తీసుకోకుండా వివాహం ఆడాడు. తన అంగీకారం ముందు తెలుసుకోడానికి కారణం శేఖరం తరవాత వివరించాడు. ఆడపిల్లకు చీర కట్టబెట్టి బొమ్మలా కూచోపెట్టి, ఆమె పెళ్ళికొడుకుని చూడకపోయినా పరవాలేదనుకొని చేసేపెళ్ళిళ్ళు ఆయనకు నచ్చవుట! ముందుగా పెళ్ళి చేసుకునేవారు ఒకరి అభిప్రాయాలు ఒకరు తెలుసుకోవాలిట! ఆయన ఆశయాలకు, చేతలకు తనకు గర్వం కలిగింది. తన పెళ్ళిలో అందరు ఆయన్ని పొగుడుతూంటే తను ఉప్పొంగిపోయింది. అంతేకాదు శోభనంనాటిరాత్రి తన చుట్టూ చెయ్యి వేసి దగ్గిరికి లాక్కుని ఆయన అన్నమాటలు ఈనాటికి జ్ఞాపకం ఉన్నాయి. "చూడు అరవిందా! నాకు దేవుడన్నా, పూజలన్నా అట్టే నమ్మకంలేదు. మంచితనం ఉన్న ప్రతి వ్యక్తి నాకు దేవుడులాగ కనుపిస్తాడు. తృప్తి ఉన్నవాడికి దేవుడితో అవసరం ఉండదని నా అభిప్రాయం. అందుకని మనకు కలిగినదానితో తృప్తిపడి జీవిద్దాము ఏం?" అన్నారు. తను సిగ్గుతో ఏం మాట్లాడలేకపోయింది.

ఇంకోసారి తామిద్దరు నాన్నగారికి నమస్కారం చేసినప్పుడు నాన్న "హాయిగా సీతారాములలాగా కలకాలం జీవించండి" అని దీవించినప్పుడు ఆయన ఏమన్నారు? "అదేమిటి మామగారూ! మేం సుఖంగా ఉండకూడదనా మీ ఉద్దేశం?" అన్నారు. దానికి తెల్లబోయిన నాన్నగారితో "అబ్బే ఏం లేదులెండి. ఆ శ్రీరాముని పెళ్ళి చేసుకున్న దగ్గిరనించి సీత పడరాని కష్టాలు పడ్డది. పద్నాలుగు ఏళ్ళు అడవుల్లో గడిపింది. ఇంతచేసినా ఆ శ్రీరాముడికి ఆమెమీద విశ్వాసం కలగలేదు. మమ్మల్ని కూడా అలాగే ఉండమంటారా? మాకెప్పుడూ ఎడబాటు కలగకుండా సాధారణ మానవుల్లా జీవించమని ఆశీర్వదించండి అంతేచాలు" అన్నారు ఆయన. ఆ మాటలు తలుచుకుంటే ఇప్పటికీ ఒళ్ళు పులకిస్తుంది తనకు. శేఖరం తన ఆశయాలను ఎప్పుడూ వదులుకోలేదు. కాపురానికి వచ్చిన దగ్గిరనించి ఇల్లు [illegible] తనను ఎప్పుడూ [illegible] మాట అనలేదు. [illegible] లేదు.

ఆయన తనమీద చూపే అనురాగమే తన మనస్సును చల్లపరుస్తుంది. ఈ విషయంలో మాత్రం తను అదృష్టవంతురాలు. ఇలాంటి తమ అనురాగానికి చిహ్నం వాసు ఒక్కడే. వాడికిప్పుడు పదేళ్ళు. అప్పుడప్పుడు మాత్రం ఆయన తమ సరదాలు తీర్చలేక పోతున్నామని దిగులు పడుతూ ఉంటారు. అప్పుడు తను వారిని ఓదారుస్తుంది, "ఇప్పుడు మనకేం తక్కువని? ఈమాత్రం డబ్బు ఇబ్బందులు ఎవరికైనా వస్తాయి. మీరు మనసుని కలతపెట్టుకోకండి" అని. మళ్ళీ ఆయనకు ధైర్యం కలిగేది.

"అమ్మా!" అన్న పిలుపుతో అరవింద ఈ లోకంలో పడింది. 'వాసు లేచినట్టున్నాడు. ఏమిటో ఎంతసేపటినుంచి ఆలోచిస్తున్నానో ఇలా' అనుకుంటూ లేచింది. ఈ ఆలోచనలంతే! ఒక ప్రవాహంలాగా అంతూ దరిలేకుండా సాగిపోతాయి. వాసూ పిలవకపోతే ఎంతసేపు ఇంకా అలా కూర్చుండేదో తాను. అరవింద గదిలోకి చూసి, అక్కడ వాసు లేకపోవడంవల్ల బయటికి వెళ్ళింది. వాసు వీధి అరుగుమీద కూర్చుని ఉన్నాడు. వానికి పొద్దుటినించి కడుపులో ఏమీ పడలేదు. కనీసం కాఫీ కూడా. కోపం వాడిమొహంలో ప్రస్ఫుటిస్తూంది. అరవిందకు వాడిని చూస్తే జాలి వేసింది. ఒక్కక్షణం ఆమె మనస్సులో రఘూ మెదిలాడు. అన్నీ ఉన్నా తినలేకుండా పడిఉన్నాడు అతను. తినడానికి ఏమి లేకుండా తిరుగుతున్నాడు వీడు. వాసు చెయ్యి పట్టుకుని "ఇంట్లోకి రా నాయనా!" అంది. వాడిది అఖండమైన పట్టుదల. వాడికున్నంత అభిమానం ఎవరికీ లేదు. వాడు అరవింద చెయ్యి విసిరికొట్టి "నేనురాను. నాకింతవరకూ ఏం పెట్టక పోతే ఎలా ఉంటాననుకున్నావు?" అన్నాడు. నిజమే పదేళ్ళ పసికుర్రాడికి పొద్దుటినించీ ఏమి పెట్టలేదు తను. తనుమాత్రం ఏం చెయ్యగలదు? అరవింద కళ్ళు చెమర్చాయి.

ఆమె కింకో సందేహం పట్టుకుంది. ఇప్పుడు వీడికి కోపం తగ్గకపోతే బజారుకు వెళ్ళడు. బియ్యం లేదు. శేఖరానికి ఆఫీసు పది గంటలకు. ఈ లోపల ఏం వండగలదు తను? అందుకని 'ఏం చెయ్యాలా?' అని ఆలోచించింది. ఆమెకు చటుక్కున నిన్న మిగిలిన గోధుమరవ్వ జ్ఞాపకం వచ్చింది "ఒరే, నీకు ఉప్మాచేసి పెడతానురా" అంది. ఆకలిమీద ఉన్నాడేమో వాసు లోపలికి వచ్చేశాడు. రవ్వ జాగ్రత్తగా ఏరి నిమిషంలో పొయ్యిమీద ఉప్మా తిప్పి వాసుకు పెట్టేసింది. ఇంతలో శేఖరం వచ్చాడు. చేతిలో సంచీ నిండుగా ఉంది. ఇంకోచేతిలో కూరలు ఉన్నాయి. అతనికి అప్పు దొరికిందని అరవింద గ్రహించింది. "విశ్వనాథం లేడూ, పాపం చాలా మంచివాడులే!" అన్నాడు శేఖరం తెచ్చిన సామానులు కింద పడేస్తూ. 'అప్పు ఇచ్చిన వాళ్ళంతా మంచివాళ్ళే. ఏమిటో ఉత్త అమాయికత్వం. ఎవరినైనా ఇట్టే నమ్మేస్తారు' అనుకుంది అరవింద స్వగతంగా, అవి అందుకుంటూ.

పన్నెండు గంటలకు అరవింద పనులన్నీ తెమిలాయి. అప్పటికే శేఖరం ఆఫీసుకు వెళ్ళి చాలా సేపయింది. వాసుకు అన్నం పెట్టి బయటికి పంపించి తను కూడా భోజనానికి కూర్చుంది. అంతలో బయటికి వెళ్ళిన వాసు పరిగెత్తుకుని వస్తున్నాడు. అరవింద వాడేమి కబురు తెస్తున్నాడో చూసి తిందామని బయటకు వచ్చింది. వాడు రొప్పుకుంటూ వచ్చి "అమ్మా! అమ్మా! మరేమో..." అని ఆయాసపడసాగాడు. "ఏమిటిరా?" అంది అరవింద కాస్త చికాకు అభినయిస్తూ. "మరి, మరి సర్కసు వచ్చిందమ్మా మన ఊరికి" అన్నాడు. వాడి ఉపోద్ఘాతం దేనికో ఆమెకు అర్థమైంది. కాని "అయితే?" అంది. "వాళ్ళు సూరీ, వెంకాయీ, కిష్టాయీ అందరూ వెళ్ళుతున్నారమ్మా. నేనూ వెళ్తాను" అన్నాడు. "ఏడిశావ్‌లే! డబ్బులేవీ!" అని ఆమె తిరిగి లోపలికి నడిచింది. కాని వాసూ వదలలేదు. "నీ భరిణలో రూపాయి ఉంది నేను చూశానమ్మా, ఒక్క పావలా ఇయ్యి" అన్నాడు.

అరవింద కళ్ళల్లోకి ఎరుపురంగు వచ్చింది. ఎందుకంటే ఆ భరిణ తియ్యవద్దని ఇంతకు పూర్వం వాడిని రెండు మూడుసార్లు చివాట్లు వేసింది. అందులో అరవింద సర్వస్వం ఉంటుందని వాసుకు తెలుసు. వాసుకు తెలుసని ఆమెకు తెలుసు. కాని ఎందుకో వాడది తీసినప్పుడల్లా చెప్పలేని కోపం వచ్చేది. ఇప్పుడూ వచ్చింది. "వెధవా, అది తియ్యవద్దని చెప్పలే, మళ్ళీ ఎందుకు తీశావు?" అని ఉరిమింది. వాసూ బిత్తరపోయాడు. కాని అంతమాత్రంచేత వదిలెయ్యడానికి వాడికిష్టంలేదు. ఎందుకంటే సర్కసు అంటే వాడికి పంచప్రాణాలూను. ఎప్పటినించి దాని గురించి ఎదురుచూస్తున్నాడో! అందులో తన సహచరులంతా దానికి వెళ్ళడానికి సమాయత్త మవుతున్నారు! ఇప్పుడు వెళ్ళకపోతే వారి ముందర తను అలుసయిపోతాడు. అందుకని "ఇంకెప్పుడూ తియ్యనుగాని ఒక పావలా ఇయ్యి" అని రాజీధోరణిలో అడిగాడు. కాని అరవిందకు ఇవాళ మనస్సు ఎందుకో

వెన్నెలలో కోనసీమ

సోమసుందర్

వెన్నెలలో కోనసీమ
వెలిగె నోహో మేనకగా
ఏ విశ్వామిత్రుని ఎద
జాచటు కరగి పారినదో!

పూతనదీ తీరమ్ముల
సఫల కామనులు తపసులు
గౌతమి పులినాల ఉర
స్సీమల రంభలు రంభలె!

వెన్నెలలో కోనసీమ
వెలిగె నొక్క ఊర్వశిగా
పురూరవుని కైవడిగా
పరవశించె పురాజగతి.

గోదావరి సాధువైన
శేషాహిగ ప్రాకుచుండె;
రెల్లుపూల స్మితరేఖలు
సితసైకత తీరములకు.

నారికేళీ హృదయమె
నారికేళమైనదేమొ
వెన్నెల కిరణాల జాలు
కన్నుల కర్పూర మాయె;

గుండెలోని గుండె కదలి
కోరిక తేటామెత్తగ
కోనసీమ తనుసన్నల
వెన్నెల వెన్నెల వెన్నెల!

గోదావరి కాలువలో
రహదారి పడవసాగ
గట్టుమీది పున్నాగలు
కలవరించు నెందులకో!

మెత్తని తలిరాకు కొసల
గుసగుసమను చిరు వెన్నెల
కొబ్బరి యీనెలలో నెల
రాజు తురియు చిరునగవుల.

వెన్నెల తళతళలకు కా
చాచి కదా కోనసీమ
శారద చంద్రికల శోభ
కోనసీమ కైవసమ్ము.

కోనసీమలో వెన్నెల
కోటికాంతులై విరియగ
గుండెలున్న నరునికి కొన
కోరిక ఋస వినిపించునా.

తెలుగు యెదల రుచి గంధము
గంధసారమై వెలిగెనో . . .
కోనసీమ యెదలో గం
ధర్వకాంత లడుగిడిరో!

శరత్కాల సురభిళ జ్యో
త్స్నాపులకిత విభావరులు
కొబ్బరాకు తళత్తళల
ముకురమ్ముల నెత్తెనహో!

తిక్కగా ఉంది. అందులో భోజనం చెయ్యలేదేమో నీరసంగా ఉంది "లేదని చెప్పలేదా? వెళ్ళవటానికి" అంది కంచం ముందర కూర్చుని. "ఎలా వెళ్ళను? వాళ్ళందరితోను వస్తానని చెప్పాను." వాసూ కొంచెం గొంతుకి శ్రుతిమార్చాడు. "నన్ను విసిగించక ముందు అవతలికి వెళ్ళు. లేకపోతే ." అరవిందమాటలో కఠినత్వం స్ఫురించింది. "నేను వెళ్ళను. అందరూ వెళుతూంటే నేను ఎలా ఉండిపోయేది?" అన్నాడు. వాసుకి కళ్ళనీళ్ళు వచ్చేశాయి. ఏడుపు మొదలుపెట్టాడు అరవింద సహనానికి హద్దులు తెగిపోయాయి లేచి చెళ్ళున లెంపకాయ కొట్టింది, "వెధవా! వెధవవెదువు మొహం నువ్వూను. మాటిమాటికీ డబ్బులు ఎక్కడ్నించి వస్తాయనుకున్నావు? పోయి చావు!" అంది. వాసుకి ఇది అనుకోనిసంఘటనే. అమ్మ తన నెప్పుడు ఇంత గట్టిగా కొట్టడం వాడెరగడు. మరీ కోసం వస్తే చెవి నులిమేది. అంతే. కొంతసేపు నిశ్చేష్టుడై ఉండిపోయాడు. తరవాత కన్నీళ్ళయినా తుడుచుకోకుండా చెంప అదిమదిమి పెట్టుకుని బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

అరవింద మళ్ళీ భోజనానికి కూర్చుంది. ఆమె మనస్సులో ఏదో కలుక్కుమంటూంది. అసహనం ప్రబలిపోతూంది. మెల్లిగా రెండు ముద్దలు దిగమింగింది. ఇంతలో సుభద్రమ్మగారి పనిమనిషి స్వరం వీధిలో గాభరాగా "అమ్మగారూ, అమ్మగారూ!" అంటూ వినిపించింది. అరవింద చప్పున ముద్ద వదిలేసి వీధిలోకి వచ్చి "ఏమిటే?" అంది "అబ్బాయిగారికండి, మరేమో జ్వరం ఎగదట్టిందండి. మిమ్మల్ని పిలుచుకు రమ్మన్నారు అమ్మగారు" అని పనిమనిషి రెండు ముక్కల్లో చెప్పింది. వెంటనే అరవింద తలుపు దగ్గరగా లాగి దానితో బయలుదేరింది. సుభద్రమ్మగారి ఇంటి ముందర రెండు కార్లు ఆగిఉన్నాయి. ఒకటే వారిది. రెండోది డాక్టరుగారిది. డాక్టరుగారితో ఇద్దరు నర్సులు కూడా వచ్చారు.

వారి ఇల్లంతా హడావిడిగా ఉంది. అరవింద మెల్లిగా మేడఎక్కి రఘుగది దగ్గరకు వచ్చింది. రఘుని చూడగానే పరిస్థితి కొంచెం అధ్వాన్నంగానే ఉందని ఆమె గ్రహించగలిగింది. ఆమెకు ఏదో కడుపులో వెలితిగా ఉన్నట్టయింది. ఇంతలో సుభద్రమ్మగారు "రండి, ఇక్కడ కూర్చోండి" అని రఘు మంచానికి కొంచెం దూరంగా వేసిన చాప మీద కూర్చోబెట్టింది. సుభద్రమ్మ మొహంలో కళాకాంతులు లేవు. జుట్టు సరిగా దువ్వుకోలేదు. చీర నలిగిపోయి ఉంది. ఎంతసేపూ థర్మామీటరు పట్టుకుని రఘు టెంపరేచరు చూడడంలోనే ఆవిడకి సరిపోతూంది. డాక్టరుగారు స్టెతస్కోపు పట్టుకుని రఘుని పరీక్ష చేస్తున్నారు. వేడినీళ్ళు పట్టుకు రమ్మని, రబ్బరు తిత్తి పట్టుకురమ్మని, మధ్యమధ్య సుభద్రమ్మ పనిమనిషికి పనులు పురమాయిస్తూంది. నర్సులిద్దరు డాక్టరుగారి కోసం నిరీక్షిస్తున్నారు, ఆయన ఏం పనిచెబుతారా అని. ఈ సందడిలో అరవింద సంగతి ఎవరు పట్టించుకోలేదు. ఆమె కూర్చున్న తరవాత డాక్టరు పరీక్ష అంతా జరిపి, "స్థితి కొంచెం ప్రమాదంగానే ఉందమ్మా! మీ ఆయన ఊళ్ళో లేరా?" అన్నాడు. "లేరండీ. వారు కాంపు వెళ్ళారు." సుభద్రమ్మ గొంతుకలో జీర ధ్వనించింది. "అయితే ఇప్పుడు ఇంజక్షను ఇస్తాను. మళ్ళీ ఒక రెండు గంటలు తరవాత వస్తాను లెండి" అన్నాడు డాక్టరు.

డాక్టరు వెళ్ళిపోయాక సుభద్రమ్మ ఒక గంట అరవింద పక్కనే కూర్చుంది. ఆ గంటసేపు ఆమె కబుర్లు రఘుని గురించే. ఈ కబుర్లువింటూ అరవింద భోజనం సంగతి మరిచిపోయింది. ఆ గంట తరవాత అరవింద లేచింది వెళతానని. సుభద్రమ్మ ఆమె చెయ్యి పట్టుకుని "ఈ పూట ఇక్కడ ఉండిపోండి" అంది. అరవింద "అబ్బే, నేనుండి ఏం చెయ్యాలి గనక? మళ్ళీ వస్తానులెండి. మీరు ఊరికే గాభరా పడకండి" అని మేడ దిగింది. గుమ్మం దాటిందో లేదో "అమ్మో" అన్న సుభద్రమ్మగారి స్వరం, "అమ్మగారూ" అన్న పనిమనిషికేక వినిపించాయి అరవిందకు. తొట్రుపడి పైకి పరిగెత్తింది. సుభద్రమ్మ చేతిలో రఘూ విలవిల కొట్టుకుంటున్నాడు. ఆమె ప్రాణ్పడిపోయింది! అరవిందకు ఒక్క క్షణం కళ్ళు తిరిగాయి. అయినా తమాయించుకుని రఘుని గట్టిగా పట్టుకుంది. తరవాత పనిమనిషివేపు తిరిగి "డాక్టర్ని పిలుచుకురా" అంది. నర్సు లిద్దరూ రఘుని పట్టుకోడంలో అరవిందకు సహాయం చేస్తున్నారు. సుభద్రమ్మగారు చేష్టలుడిగి శిలాప్రతిమలాగా కూర్చుని రఘుని చూస్తూంది. అరవింద ఆమెను కుదిపి, తేరుకునేటట్టుచేసి, "మీరు ఊరికే గాభరా పడకండి. ముందు పిల్లాడి పరిచర్యల సంగతి చూడండి. రఘు చాలా నీరసంగా ఉన్నాడు. కొంచెం హార్లిక్స్ కలిపి పట్టండి. వెళ్ళండి" అంది.

> **సాహసం**
>
> అపాయాన్ని గుడ్డిగా నివర్తి చేసుకోడం సాహసం అనిపించుకోదు; అపాయాన్ని ముందుగా గుర్తించి, జయించటంలోనే సాహసం ఇమిడిఉంది.
>
> —రిష్టర్

భారంగా కదిలి వెళుతున్న సుభద్రమ్మగారి కళావిహీనమైన మొహం చూసిన అరవింద మనసులో కలుక్కుమంది. ఆమెకు ఏదో చెప్పలేని బాధ కలగసాగింది. ఏదో వెలితి ఆమె మనస్సును బాధించసాగింది. బాధతో ఒగురుస్తూ అదోవిధంగా తయారయిన రఘు మొహంచూసి ఆమె మనస్సు నిగ్రహించుకోలేక పోతూంది. "భగవంతుడా! ఈ పరిస్థితిని సురక్షితంగా దాటించు" అని దేవుణ్ణి ప్రార్థించసాగింది. తన చేతుల్లో మెలికలు తిరుగుతూన్న రఘుని చూసినప్పుడు అతనిలో ఆమెకు వాసుని క నిపిస్తున్నాడు. 'ఒకవేళ తన వాసూ ఈ పరిస్థితుల్లో ఉంటే?' ఈ ఆలోచన వచ్చి ఆపాదమస్తకం వణికిపోయింది అరవింద. రఘుని తన హృదయానికి హత్తుకుని మెల్లిగా జుట్టు దువ్వడం ప్రారంభించింది. తరవాత రఘు బాధలో ఉధృతం తగ్గింది. కాళ్ళుచేతులు స్థిరంగా ఉండడం మొదలెట్టాయి. ఇది మంచి లక్షణమే కాని అరవిందకు అతని మొహం చూసినప్పుడు మాత్రం భయం కలిగింది. అతని కంటిరెప్పలు, అవి నల్లబడుతున్నాయి. మగత కమ్ముతూంది రఘుకు. ఇక అతని దశ చివరికి వచ్చేస్తూందని అరవింద గ్రహించగలిగింది.

ఆ తరవాత నాలుగు గంటలు ఎలా గడిచాయో భగవంతుడికే తెలియాలి! కరుణామయుడని చెప్పుకునే భగవంతుడికి సుభద్రమ్మగారిమీద కోపం కలిగినట్టుంది. ఆమె వంశాంకురాన్ని, ఒకే ఒక్క బిడ్డను, ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే ఆమె సర్వస్వాన్నీ తనలో ఐక్యం చేసుకున్నాడు. సాయంత్రం ఐదు గంటలకు రఘు దేహాన్ని కిందికి దించారు. సుభద్రమ్మగారిని చూసిన అరవిందకు భయం వేసింది. ఆమె బాధ అరవింద నరాన్ని తోడేస్తూంది. ధైర్యం చెప్పడానికి ప్రయత్నించింది. కాని ఆమెకే ఆ ధైర్యం లేదు. చుట్టుపక్కలవాళ్ళు, బంధువులు ఆ బాధ్యత తాము తీసుకున్నారు. అందరికీ టెలిగ్రాములు పంపారు. అరవిందకు మాత్రం ఆ వాతావరణం దుస్సహంగా ఉంది. ఆమెలో ఏదో తీరని బాధ కగులుతూంది. కారణం ఇతమిత్థమని ఆమెకే తెలియడంలేదు. మనసుకు మైకం కమ్ముతున్నట్టుంది. ఇక నిలవలేక మెల్లిగా బయటికి వచ్చేసింది. పైకివచ్చాక ఆమెకు పొద్దుటినించీ జరిగిన సంఘటనలు జ్ఞాపకం రాసాగాయి. ఒక్క రోజులో ఎంత పని జరిగిపోయింది! ఆమె తల తిరిగిపోతూంది. అలా ఆలోచిస్తూన్న ఆమెకి పొద్దున్న వాసు తనను డబ్బు, అడగడం తను వాడిని కొట్టడం జ్ఞాపకం వచ్చాయి. తను వాడిని "చావువెధవా!" అని కూడా అంది.

ఆమె మనసు వికలమైపోయింది. మతి స్థిమితం తప్పుతుందేమో అని భయం వేసిందామెకు. వడివడిగా ఇంటివైపు అడుగులు వేసింది. పసివాడిని పట్టుకుని ఎంత మాటంది! వెధవ ఎక్కడికి పోయాడో ఏమో ఆ మాట పట్టుకుని! అసలు తనకు ఎందుకంత ఆవేశం కలిగిందో తనకే అర్థం కావడం లేదు. పొద్దుటినించీ ఏమీ తినుకోని అరవిందకు కళ్ళు తిరుగుతున్నాయి. కాళ్ళు తేలిపోతున్నాయి. మనసు శాంతిలేకుండా అడుగులు యాంత్రికంగా పడుతున్నాయి. ఇల్లు చేరుకున్న అరవిందకు కాళ్ళమధ్య తలపెట్టుకుని కూర్చున్న వాసు కనిపించాడు. ఆమెకు ఎక్కడలేని శక్తి వచ్చినట్లయింది. ఒక్క ఉదుటున వాడిని దగ్గరగా తీసుకుని, వాడి తల వక్షానికి అదుముకుని ముద్దు పెట్టుకుంది. ఆ సమయంలో తను ఏ పరిస్థితుల్లోనించి వచ్చిందో మరిచిపోయింది. పొద్దుటినించి ఆమెలో ఉన్న ఆరాటం, అశాంతి అన్నీ మాయమయ్యాయి. కళ్ళు ప్రవాహాల్లా వర్షించడం మొదలెట్టాయి. వాడి చెంపలబుగ్గల్ని నిమిరి "నిన్ను ఇంకెప్పుడు కొట్టను బాబూ" అంది అరవింద. వాడికిదేం అర్థంకాక "ఏమిటమ్మా?" అన్నాడు. "ఏం లేదమ్మా రాలేవనికి" అని వాడిని తీసుకువెళ్ళి రూపాయి ఇచ్చి "సర్కసుకి వెళ్ళిరా బాబూ" అని ముద్దు పెట్టుకుంది. వాడు గెంతుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు. వెళ్ళిపోతూన్న వాడిని చూస్తూ కళ్ళు ఒత్తుకుంది అరవింద.

ఆ రాత్రి "ఏం జీవితాలో ఏమో! ఒక మగాడు ఆడది పెళ్ళిచేసుకోడం, ఆ తరవాత పిల్లలూ, వాళ్ళ చావులూ!" అంది శేఖరం వక్షంమీద తల ఆన్చి అరవింద కన్నీళ్ళతో.

"ఛా ఏమిటా కన్నీళ్ళు పిచ్చిదానిలాగా? చూడు మనం ఎంత భయపడితే జీవితం అంత భయపెడుతుందన్ని! అందుకని పిచ్చి ఆలోచనలు మానెయ్యి" అన్నాడు శేఖరం ఆమె తల నిమురుతూ. ★